

УДК 355.233.2

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863.5/27.204613>**Василь ЯГУПОВ,***orcid.org/0000-0002-8956-3170**доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри фізичного виховання, спеціальної фізичної підготовки і спорту
Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського
(Київ, Україна) yagupow1957@gmail.com***Сергій НЕХАЄНКО,***orcid.org/0000-0003-0112-1018**старший викладач кафедри морально-психологічного забезпечення діяльності військ (сил)
Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського
(Київ, Україна) panzersergij@ukr.net*

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ОРГАНІЗАТОРІВ МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

У статті проаналізовано проблему формування та розвитку професійної компетентності організаторів морально-психологічного забезпечення як військових фахівців у психологічній і педагогічній науках. Теоретичне обґрунтування поданої методики здійснено з урахуванням специфіки реалізації посадових компетенцій організаторів морально-психологічного забезпечення, а також дослідницьких завдань, поставлених у науковому дослідженні. Вищеназвана методика розглядається як система науково-обґрунтованих правил і прийомів навчання. Також зазначається, що концепція дослідження забезпечується єдністю теоретичного, методологічного та методичного аспектів. Зокрема, на основі аналізу психолого-педагогічної літератури здійснено аналіз проблеми компетентності фахівців у наукових працях як закордонних, так і вітчизняних дослідників, з урахуванням вимог сучасних методологічних підходів до підготовки фахівців, закономірностей функціонування людської психіки в екстремальних ситуаціях діяльності. Визначено основні аспекти обґрунтування професійної компетентності військових фахівців. Розглянуто характеристики професійної компетентності організаторів морально-психологічного забезпечення, які потрібно розвивати для досягнення професіоналізму при здійсненні військово-професійної діяльності. Обґрунтовано структуру професійної компетентності організаторів морально-психологічного забезпечення згідно із вимогами контекстного, компетентнісного та суб'єктно-діяльнісного підходів до їх професійної підготовки на етапі оперативно-тактичного рівня підготовки в Національному університеті оборони України імені Івана Черняхівського. Також на основі проведення наукових підходів зроблено висновок, що зокрема професійна компетентність організаторів морально-психологічного забезпечення включає такі компоненти: емоційно-вольовий, когнітивний, операційно-процесуальний, психологічний чи фаховий, професійно-важливі якості чи індивідуально-психічний компонент, суб'єктний.

Ключові слова: компетентність, професійна компетентність, структура професійної компетентності, організатори морально-психологічного забезпечення.

Vasily YAGUPOV,*orcid.org/0000-0002-8956-3170**Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Professor of the Chair of Physical Education, Special Physical Training and Sports
National Defence University of Ukraine named after Ivan Cherniakhovskiy
(Kyiv, Ukraine) yagupow1957@gmail.com***Serhii NEKHAIENKO,***orcid.org/0000-0003-0112-1018**Senior Lecturer of the Department of Moral and Psychological Support of the Force
National Defence University of Ukraine named after Ivan Cherniakhovskiy
(Kyiv, Ukraine) panzersergij@ukr.net*

DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF FUTURE ORGANIZERS OF MORAL-PSYCHOLOGICAL SUPPORT AS A PSYCHOLOGICAL-PEDAGOGICAL PROBLEM

The authors analyze the problem of formation and development of professional competence of organizers of moral and psychological support, as military specialists in the psychological and pedagogical sciences. The theoretical substantiation of this technique is made taking into account the specifics of realization of job competencies of organizers of moral and

psychological support, as well as the research tasks that are set in the scientific research. It is considered as a system of science-based rules and techniques of training. The authors also note that the concept of the research is ensured by the unity of theoretical and methodological aspects. In particular, on the basis of the analysis of psychological and pedagogical literature, the analysis of the problem of competence of specialists in scientific works of both foreign and domestic researchers, taking into account the requirements of modern methodological approaches to the training of specialists, patterns of functioning of the human psyche in extreme situations of activity. The main aspects of substantiation of professional competence of military specialists are determined. The characteristics of professional competence of organizers of moral and psychological support, which need to be developed in order to achieve professionalism in the exercise of military and professional activity, are considered. Structure of professional competence of organizers of moral and psychological support in accordance with the requirements of contextual, competence and subject-activity approaches to their professional preparation at the stage of operational and tactical level of preparation at Ivan Chernyakhovsky National Defense University of Ukraine is substantiated. The authors also concluded, based on scientific approaches, that, in particular, professional competence of organizers of moral and psychological support includes the following components: emotional-volitional, cognitive, operational-procedural, psychological or professional, individually-psychic, subjective.

Key words: *competence, professional competence, structure of professional competence, organizers of moral and psychological support.*

Постановка проблеми. Організатор морально-психологічного забезпечення (далі – МПЗ) – це фахівець, який займається навчально-виховною та психологічною роботою у військах, оскільки з урахуванням специфіки їх військово-професійної діяльності та функціональних обов'язків кожен із них водночас є і вихователем, і психологом, і організатором. Це накладає на організатора МПЗ велику відповідальність не тільки за зміст і результати власної професійної діяльності, а, насамперед, за поведінку та результати навчальної, службової, навчально-бойової і найголовніше – бойової діяльності особового складу військових підрозділів і частин. Досвід військово-професійної діяльності організаторів МПЗ доводить, що при наявності достатньої військово-професійної підготовленості, психолого-педагогічної компетентності, розвинутих військово-професійних якостей, педагогічних здібностей кожен офіцер як військовий професіонал може досягти позитивних результатів у фаховій діяльності. Варто тільки намагатися проявляти творчість та ініціативність у цій діяльності та ні в якому випадку не залишатися байдужим до своїх вихованців.

Аналіз досліджень. Проблема розвитку професійної компетентності в майбутніх організаторів МПЗ досить актуальна та багатоаспектна, а її змістовне поле знаходиться на стику педагогіки, філософії, логіки, психології та військової справи. Проблема професійної компетентності фахівців у різних аспектах досліджують як зарубіжні (К. Вуоно, Дж. Равен, С. Паррі С. Саркесьян, Р. Уайт), так і вітчизняні (В. Андрущенко, Г. Артюшин, В. Баркасі, О. Бойко, А. Вітченко, А. Галімов, О. Діденко, С. Желтобрюх, А. Зельницький, В. Король, В. Кремень, Т. Мацевко, Н. Ничкало, Ю. Приходько, В. Радкевич, В. Свистун, Т. Сорочан, О. Торічний, В. Ягупов та інші) науковці. Водночас узагальнення наукових праць

цих на інших науковців показує, що проблема професійної компетентності майбутніх організаторів МПЗ в системі післядипломної освіти є недостатньо дослідженою.

Мета статті – проаналізувати проблему професійної компетентності військових фахівців у психолого-педагогічній літературі та визначити структуру професійної компетентності майбутніх організаторів морально-психологічного забезпечення.

Виклад основного матеріалу. Застосування знань із матеріалів військових підрозділів і частин у бойових діях – це явище багатомірне, системне, суперечливе, є таким собі збігом різноманітних позитивних і, насамперед, негативних обставин, які виражаються в особливих, несприятливих умовах їх бойової діяльності. Бойова діяльність має такі характеристики:

- постійна наявність небезпеки для життя і здоров'я військовослужбовців;
- постійне застосування або готовність до застосування зброї;
- вороже оточення;
- можливе вирішення бойових завдань на значному віддаленні від основних сил невеликими за чисельністю штурмовими (розвідувальними) групами за відсутності контакту з командуванням;
- значні фізичні навантаження в поєднанні з високою активністю когнітивної сфери;
- підвищена концентрація уваги;
- підпорядкування всього режиму життєдіяльності вирішенню поставленого бойового завдання, що призводить до порушення режиму відпочинку, сну, харчування, дискомфортичних санітарно-гігієнічних умов тощо.

У діяльності організаторів МПЗ ці характеристики зумовлюють необхідність специфічного підходу до вирішення професійних завдань, мобілізації зовнішніх і внутрішніх резервів, які

б дозволили виконувати бойові завдання на межі своїх можливостей. Їхня професійна діяльність має специфічний характер, який, водночас, має багатоаспектний зміст – педагогічний, психологічний і, безпосередньо, військовий, а професійна компетентність з урахуванням цілей, завдань, змісту й результатів військово-професійної діяльності повинна продемонструвати інтегровану здатність оперативно та професійно розв'язувати посадові компетенції як фахівцю МПЗ та офіцерові оперативно-тактичної ланки управління. Офіцери структур МПЗ вирішують різноманітні та багатогранні фахові завдання. Аналіз їхніх функціональних обов'язків і змісту діяльності свідчить про те, що вони, по-перше, відповідають за виховання і навчання своїх підлеглих у широкому значенні слова; по-друге, концентрують і зосереджують змістовні психологічні функції, оскільки є, водночас, психологом, вихователем, організатором МПЗ у військових підрозділах і частинах; по-третє, характер завдань, які виконуються в мирний час і, особливо, які будуть виконувати в воєнний час, вимагають від офіцерів військово-професійної компетентності (Ягупов, 2002: 183). Основу реалізації цих функцій забезпечує їх професійна компетентність.

Вирішенням цього інтегрального завдання займається система військової освіти, яка здійснюється на етапі оперативно-тактичного рівня підготовки організаторів МПЗ в Національному університеті оборони України імені Івана Черняховського (далі – НУОУ). У контексті підготовки фахівця структур МПЗ навчально-виховний процес має бути зорієнтований на забезпечення умов для їх фахового розвитку й саморозвитку. Держава повинна створювати необхідні умови для їхнього становлення як фахівців, які мають високий рівень військово-професійної та, найголовніше, фахової компетентності.

Якість вищої військової освіти пов'язана, перш за все, із здобуттям певних професійних знань, умінь, які дають змогу майбутнім організаторам МПЗ оптимально використовувати накопичений освітній капітал у реальних умовах військово-професійної діяльності. Сьогодні їхня компетентність і професіоналізм виступають головними чинниками військово-професійної самореалізації. У зв'язку з цим зупинимося більш докладно на психолого-педагогічному тлумаченні поняття «професійна компетентність», дотичному до предмета нашого дослідження. Проведений аналіз наукових джерел показує, що в сучасній педагогіці та психології існують різні погляди щодо визначення процесу формування й розвитку

професійної компетентності майбутніх фахівців. Проте ці погляди базуються на підґрунті психології професії, урахуванні індивідуально-психічних особливостей фахівця в різних видах діяльності, аналізі умов і чинників розвитку вмінь і навичок у професійній діяльності, закономірностях розвитку професіоналізму тощо. Отже, можна зазначити, що процес формування/розвитку професійної компетентності майбутніх організаторів МПЗ відбувається в контексті професійної підготовки, зумовлюється вимогами безперервної освіти, розвитком і саморозвитком, здійснюються логічно, взаємопов'язано, поетапно в межах освітнього процесу у НУОУ.

У дослідженні розглядаємо процес розвитку професійної компетентності майбутніх організаторів МПЗ на етапі оперативно-тактичного рівня підготовки у НУОУ. Використання терміну «розвиток» у цьому випадку є більш доречним. В освітньому процесі не тільки розвиваємо вже отриману попередньо (під час попереднього (бакалаврського) рівня вищої освіти) професійну компетентність, а й розвиваємо новий її рівень – магістерський з відповідною професійною компетентністю. Отже, ми розглядаємо «розвиток професійної компетентності майбутніх організаторів МПЗ» як педагогічно керований процес, метою якого є набуття слухачами необхідного рівня професійної компетентності.

Результат аналізу наукових розвідок із питань організації освітнього процесу у військових вищих закладах освіти (далі – ВВЗО) дає змогу пов'язати результативність розвитку професійної компетентності майбутніх організаторів МПЗ як із психолого-педагогічними аспектами побудови освітнього процесу, так і з ресурсними (матеріально-технічними) можливостями НУОУ.

Розглянемо зміст професійної компетентності організаторів МПЗ. Сам термін «професійна компетентність» складається із двох категорій – «професія» і «компетентність». Професія (від лат. *professio* – офіційно вказане заняття) – вид трудової діяльності фахівця, який володіє комплексом теоретичних знань і практичних навичок, отриманих у результаті спеціальної підготовки й досвіду роботи. Наукова дефініція «професійна компетентність» у педагогічній літературі трактується як єдність теоретичної та практичної підготовки майбутніх фахівців, поєднання знань із професійно значущими якостями, що актуалізується в майбутній професійній діяльності. Для трактування поняття «професійна компетентність майбутнього організатора МПЗ» доцільно спиратися на зміст і сутність таких ключових понять, як

«компетентність», «професіоналізм», «специфіка професійної діяльності офіцерів структур МПЗ».

С. Гончаренко термін «компетентність» визначає як сукупність знань і вмінь, необхідних для ефективної професійної діяльності: вміння аналізувати, передбачати наслідки професійної діяльності, використовувати інформацію (Гончаренко, 2000: 149).

Досить актуальним є, на нашу думку, погляд на сутність зазначеного наукового терміна О. Овчарука: компетентність виступає логічною похідною від ставлень до цінностей і сформованості умінь у майбутнього фахівця. Автор опирається на трактування, запропоноване Міжнародним департаментом стандартів для навчання, досягнень та освіти: компетентність як спроможність кваліфіковано провадити діяльність, виконувати завдання або роботу (Овчарук, 2004).

Компетентність Міжнародним департаментом стандартів для навчання розглядається як здатність кваліфіковано здійснювати діяльність, виконувати завдання або роботу (International Board of Standards for Training, Performance and Instruction (IBSTPI)). При цьому поняття «компетентність» містить сукупність професійних знань, навичок і ставлень, що дає змогу фахівцеві ефективно діяти або виконувати певні функції, спрямовані на досягнення стандартів у професійній галузі або діяльності (Сисоєва, 2001).

Звернемося до трактування терміна «компетентність» зарубіжними фахівцями. К. Вуоно визначає сутність компетентності військового керівника як досконале знання своєї справи (Vuono, 1990).

С. Валде вважає, що компетентність – це особистісна характеристика, сукупність інтеріоризованих мобільних знань, умінь, навичок і глибокого мислення (Velde, 1997).

Дж. Равен у зміст поняття «компетентність» укладає специфічну здатність людини, необхідну для ефективного виконання конкретної діяльності в певній предметній галузі. Така здатність передбачає наявність у неї таких якостей, рис і здатностей як вузькоспеціальні знання, особливі предметні навички, способи мислення, розуміння відповідальності за свої дії (Равен, 1999: 6).

С. Саркесьян обґрунтовує компетентність у галузі гарантування безпеки держави та зазначає, що компетентність означає широту мислення, яка не обмежена військовими міркуваннями та дає змогу враховувати різні соціальні й політичні наслідки військових рішень і правильно розуміти необхідність першочергового вирішення питань (S. Sar Kesian, 1979).

Наукове уточнення поняття «компетентність» військового фахівця уможливило В. Свистун запропонувати своє бачення його сутності як *новоутворення*, що у процесі формування й розвитку набуває внутрішньої визначеності й стає *якістю* особистості, яка у процесі опанування військово-професійною діяльністю стає суб'єктом цієї діяльності й під час підготовки до виконання військово-професійних завдань набуває здатності ефективно виконувати професійні функції (Свистун, 2019).

В. Ягулов зазначає, що поняття «компетентність» характеризує якісний стан підготовленості фахівця, що дає змогу отримати відповідну посаду; вона набувається у процесі отримання професійної освіти та стосується конкретної особи як майбутнього суб'єкта професійної діяльності. Компетентність розглядається як підготовленість (теоретична та практична) і здатність (інтелектуальна, діяльнісна та суб'єктна), а також готовність (професійна, особистісна, психологічна тощо) особи як фахівця до певного виду професійної діяльності (Ягулов, 2011b).

О. Торічний безпосередньо пов'язує професійну компетентність майбутнього офіцера-прикордонника із поняттям «кваліфікація». Він стверджує, що професійна компетентність фахівця визначає його знання, уміння й досвід. Іншими словами, здатність мобілізувати теоретичні знання, практичні уміння й набутий досвід у конкретній професійній ситуації характеризує компетентність професійно успішного військового фахівця (Торічний, 2013). Такий підхід вважаємо досить обґрунтованим. Тому основними проявами розвиненості професійної компетентності організаторів МПЗ, на нашу думку, є такі:

- наявність теоретичної та практичної здатності до професійної діяльності;
- готовність до постійного саморозвитку та самовдосконалення у професійній діяльності;
- здатність до рефлексії та, найголовніше, – до саморефлексії;
- сформованість відповідних професійно важливих якостей фахівця, що формують індивідуальний стиль професійної діяльності тощо.

Професійна підготовка в такому випадку виступає засобом формування та розвитку компетентної діяльності, а готовність стає одним із важливих результатів якості підготовленості, що реалізується та перевіряється у професійній діяльності.

Професійна компетентність по суті містить, на думку науковців, великий потенціал кожного фахівця, який безпосередньо актуалізується

та проявляється в його професійній діяльності (Ягупов, 2011а). О. Євсюков зміст професійної компетентності майбутніх офіцерів визначає через цілі, завдання і характер військової праці, їх відповідність соціальним замовленням суспільства. Вагому роль відіграє, на його думку, поєднання у завданнях різноманітних складових, які відображають поліфункціональність військової праці, що залежить від інтегративного характеру результату, який планується отримати. Професійна компетентність включає «професійно-особистісну, соціально значущу якісну характеристику майбутнього офіцера, його інтегративні властивості, що орієнтовані на неперервне самовдосконалення, самоосвіту» (Євсюков, 2006: 6).

Професійну компетентність розуміють як складне інтегроване інтелектуальне, професійне та особистісне утворення, яке формується «у процесі професійної підготовки у ВВЗО, виявляється, розвивається і вдосконалюється у процесі військово-професійної діяльності, а ефективність його здійснення суттєво залежить від видів його теоретичної, практичної та психологічної підготовки до неї, особистісних, професійних і індивідуально-психічних якостей, сприйняття цілей, цінностей, змісту та особливостей цієї діяльності» (Ягупов, 2007: 6).

Отож, рівень сформованості/розвиненості професійної компетентності майбутніх організаторів МПЗ можна виявити через результативність актуалізації ними військово-професійних і фахових знань, умінь, прояв ціннісних орієнтирів, психічних механізмів саморегуляції у військово-професійній діяльності. Тоді ситуації щодо розвитку механізмів самоуправління, саморегуляції виступають чинником, який визначає успішне формування/розвиток усіх компонентів професійної компетентності, що стимулюють компетентну поведінку суб'єкта діяльності. Відповідно, професійну компетентність організатора МПЗ будемо розуміти як його інтегроване професійно важливе утворення, що поєднує в собі його підготовленість, здатність і готовність мобілізувати та застосовувати військово-професійні та фахові знання, уміння, навички, професійно важливі якості у професійній діяльності, що визначає успіх і, водночас, відповідальність за її результати.

Наступний важливий аспект – взаємозв'язок професійної компетентності та професіоналізму фахівця, що безпосередньо стосується організаторів МПЗ. Погляд на професійну компетентність як складову професіоналізму у військовій сфері був запропонований американськими науковцями, які розкривають зміст даного феномена через

взаємозв'язок відданості справі, відповідальності та компетентності (S. Sar Kesian, 1979). Проведений аналіз наукових досліджень дає змогу розглядати поняття «професійної компетентності» вужче чим «професіоналізм». Професійна компетентність є, з одного боку, головною складовою професіоналізму фахівця, а з іншого – важливою умовою становлення професіонала (Ягупов, 2012а). Відповідно до визначеного, військовий професіонал має компетентно вирішувати професійні завдання в конкретних умовах і в ситуаціях невизначеності, які потребують відпрацювання нових алгоритмів дій, прояву вольових якостей для досягнення успіху.

Зупинимося також на аналізі сутності професійної компетентності військових фахівців. Вважаємо, що найбільш точним, у контексті нашого дослідження, є підхід до її трактування, поданий В. Неїжмаком. Зокрема, він розуміє професійну компетентність військового фахівця як «фундаментальну характеристику особистості військовослужбовця, що виявляється у високому рівні професіоналізму, здатності до виконання завдань й обов'язків з несення військової служби, особистісно-творчої діяльності, яка відзначається фундаментальністю, багатфункціональністю, надпредметністю, міждисциплінарністю, багатвимірністю та вимагає інтелектуальних, автономних і рефлексивних дій» (Неїжмак, 2004: 51).

С. Каплун у структурі професійної компетентності майбутніх офіцерів тилу виділяє такі складові:

– професійно-кваліфікаційні характеристики (високий і достатній рівні сформованості професійних знань, умінь і навичок професійної діяльності; продуктивність професійної діяльності, апробована під час практичних занять);

– соціально-статусні характеристики (соціальний статус офіцера в системі української держави (екстеріоризаційний ефект); соціальний статус офіцера в системі служб Збройних сил (інтеріоризаційний ефект);

– особистісні характеристики (професійно значущі особистісні якості; професійно значущі особливості характеру офіцера; висока мотивація до здійснення професійної діяльності та зростання рівня професіоналізму) (Каплун, 2008: 112).

Особливості професійної компетентності військового фахівця зумовлені метою, завданнями і результатами військово-професійної діяльності, зокрема такими: екстремальним її характером; різноманітністю її складових, які визначаються її поліфункціональністю; інтегрованим характером результатів військової праці, які складається

із боєготовності підрозділів (частин), морально-психологічного стану особового складу; відповідністю професійно важливих якостей і дій військовослужбовця до висунутих цілей, завдань і функцій його діяльності.

Отже, професійна компетентність організатора МПЗ, з одного боку, передбачає, насамперед, його здатність успішно реалізовувати посадові компетенції та досягати при цьому суттєвих позитивних результатів, а з іншого – характеризує позитивний результат функціонування системи військової освіти. Без сформованості професійної компетентності він не може стати суб'єктом військово-професійної діяльності. Вона є мобільним, гнучким, інтегрованим і міжпредметним професійно важливим утворенням організатора МПЗ.

Таким чином, на основі аналізу психолого-педагогічної літератури ми здійснили аналіз основоположних дефініцій дослідження понять «професійна компетентність» і «професійна компетентність організатора МПЗ» на науково-теоретичному рівні на основі ґрунтовного дедуктивного аналізу різних наукових підходів до їх трактування. У процесі дослідження ми дійшли до таких висновків:

– по-перше, різні трактування поняття «компетентність», передусім, обумовлені недостатнім усвідомленням смислу, змісту та вимог компетентнісного підходу до професійної підготовки фахівців (Ягупов, 2013), у тому числі й військових;

– по-друге, недостатнім усвідомленням науковцями призначення системи професійної освіти та основного результату її функціонування, яким має бути компетентний фахівець, а не фахівець із компетенціями (Ягупов, 2012а);

– по-третє, недостатнім розумінням дослідниками як стандартної структури професійної діяльності різних фахівців та її психічного та психологічного аспекту.

Структура професійної компетентності організаторів МПЗ включає, на нашу думку, такі компоненти:

1) ціннісно-мотиваційний (цінності військової служби; ставлення до свого фаху; мотивація військово-професійної діяльності);

2) емоційно-вольовий (емоційно-вольова сфера психіки; стійкість до негативних чинників військово-професійної діяльності);

3) когнітивний (загальновійськові, військово-професійні та фахові знання як офіцера оперативно-тактичної ланки управління та суб'єкта МПЗ);

4) операційно-процесуальний: організаційний, управлінський, контроль-корегувальний,

педагогічний, комунікативний, методичний (організаційні, управлінські, контроль-корегувальні, педагогічні, комунікативні, методичні навички, вміння та здібності);

5) менеджерський (менеджер оперативно-тактичної ланки управління);

6) психологічний чи фаховий (організатор МПЗ у військових підрозділах і частинах);

7) професійно-важливі якості чи індивідуально-психічний (витривалість, професійна мобільність, психічна стійкість, організованість, комунікативність, емпатичність та інше);

8) суб'єктний (професійна суб'єктність, об'єктивна самооцінка, сприйняття самого себе як менеджера МПЗ в оперативно-тактичній ланці управління).

Отже, по-перше, наявність цих компонентів забезпечує їм творчу реалізацію основних посадових компетенцій як офіцерів оперативно-тактичної ланки управління, військового професіонала та фахівця у сфері МПЗ. При цьому безпосередньо враховано такі їх службові функції:

– як офіцера – представника офіцерського корпусу;

– як менеджера середньої ланки управління у Збройних силах України;

– як організатора МПЗ – як фахівця, який реалізує специфічні функції у військових підрозділах і частинах.

По-друге, реалізація основних посадових компетенцій обґрунтована на провідних ідеях і положеннях контекстного, компетентнісного та суб'єктно-діяльнісного підходів, оскільки системно охоплює військово-професійну діяльність майбутніх фахівців як суб'єктів МПЗ, містить кожен елемент їх військово-професійної діяльності як менеджера оперативно-тактичної ланки управління та фахової діяльності як суб'єкта МПЗ. Провідною вимогою контекстного підходу є те, що у процесі професійної підготовки офіцерів необхідно обов'язково врахувати цілі, зміст, методи, форми, засоби, екстремальний характер і результати бойової діяльності військових підрозділів і частин.

По-третє, ця структура охоплює всі структурні одиниці їх військово-професійної діяльності від визначення її цінностей і до самооцінювання результатів як творчого суб'єкта цієї діяльності, тобто обґрунтована з урахуванням основних положень теорії діяльності та діяльнісного підходу в професійній психології та педагогіці. У зв'язку з цим основними компонентами професійної компетентності організаторів МПЗ мають бути основні компоненти діяльності. Зокрема, цінності,

мотивація, зміст, методи, прийоми, засоби, результати професійної діяльності організатора МПЗ.

Відповідно основною місією НУОУ щодо навчання майбутніх організаторів МПЗ є розвиток їх професійної компетентності як складного та багатовимірного психолого-педагогічного явища – професійно важливого утворення, стимулювання та забезпечення сприйняття ними самих себе як суб'єктів оперативно-тактичної ланки управління та організаторів МПЗ у Збройних силах України.

Висновки. Актуальність проблеми впровадження компетентнісного підходу до визначення якості професійної підготовки майбутніх організаторів МПЗ і забезпечення цілеспрямованого розвитку їх професійної компетентності на етапі оперативно-тактичного рівня підготовки в НУОУ

є безперечною та в науковому аспекті – перспективною.

Визначено в результаті проведеного аналізу багатоаспектність і неоднозначність поняття «професійна компетентність організатора МПЗ», зміст якого залежить від цілей, змісту та специфіки його професійної діяльності.

З'ясовано, що професійна компетентність організаторів МПЗ містить такі компоненти: емоційно-вольовий, когнітивний, операційно-процесуальний, психологічний чи фаховий, професійно-важливі якості чи індивідуально-психічний, суб'єктний.

Перспективні напрями подальших досліджень: зміст і структура професійної компетентності організаторів морально-психологічного забезпечення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гончаренко С. Професійна освіта: словник : навч. посіб. / уклад. С. Гончаренко та ін. ; за ред. Н. Ничкало. Київ : Вища школа, 2000. 149 с.
2. Євсюков О. Педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх офіцерів у навчальному процесі вищого військового навчального закладу : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Харківський нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. Харків, 2006. 172 с.
3. Зеер Э. Ключевые квалификации и компетенции в личностно ориентированном профессиональном образовании. *Образование и наука*. 2000. № 3(5). С. 16–17.
4. Каплун С. Професійна компетентність майбутнього офіцера служб тилу як об'єкт наукового аналізу. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. Житомир, 2008. Вип. 42. С. 111–115.
5. Максименко С. *Військова психологія та педагогіка : інноваційний підхід* : підруч. у 2 ч. Ч. 1 / за аг. ред. С. Максименка. Київ : НУОУ, 2012. 472 с.
6. Неижмак В. Формирование профессиональной компетентности выпускника высшего военного учебного заведения (на примере общепрофессиональных дисциплин) : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08. Ульяновск : Изд-во УлГПУ, 2004. 205 с.
7. Овчарук О. Розвиток компетентнісного підходу : стратегічні орієнтири міжнародної спільноти. *Компетентнісний підхід у сучасній освіті : світовий досвід та українські перспективи : бібліотека освітньої політики*. Київ : К.І.С., 2004. С. 6–15.
8. Педагогічні технології у безперервній професійній освіті : монографія / С. Сисоєва та ін. ; за ред. С. Сисоєвої. Київ : ВІПОЛ, 2001. 502 с.
9. Равен, Дж. Педагогическое тестирование : проблемы, заблуждения, перспективы., пер. с англ. Москва: Когито-Центр, 1999. 44 с.
10. Свистун В. Полікультурна компетентність військовослужбовця як суб'єкта діяльності з підтримання міжнародного миру і безпеки. *Проблеми освіти*. 2019. Вип. 92. С. 154–158.
11. Торічний О. Теоретико-методичні засади формування військово-спеціальної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі навчання : дис. ... д-ра. пед. наук. Хмельницький 13.00.02, 2013. 605с.
12. Ягупов В., Свистун В. Компетентнісний підхід до підготовки фахівців у системі вищої освіти. *Наукові записки НАУКМА. Том 71. Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота* : зб. наук. праць / гол. ред. Гірник А. Київ, 2007. С. 3–8.
13. Ягупов В. Компетентнісний підхід до професійної підготовки майбутніх фахівців у системі професійно-технічної освіти. *Креативна педагогіка*. 2011. Вип. 4. С. 28–34.
14. Ягупов В. Компетентнісний підхід у професійній підготовці фахівців у системі професійно-технічної освіти у 5 т. / Педагогічна і психологічна науки в Україні : зб. наук. пр. Київ : Педагогічна думка, 2012. Т. 4 : Професійна освіта і освіта дорослих. С. 124–134.
15. Ягупов В. Компетентностный подход к профессиональному образованию. *Отечественная и зарубежная педагогика*. №2(5) 2012. С. 48–54. URL : LIBRARY.RSU.EDU.RU>BLOG/WP-CONTENT...2013/09/IZ_RAO...(дата звернення 09.01.2020).
16. Ягупов В. Становление понятийно-терминологического аппарата компетентностного подхода к профессиональному образованию. *Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України*. Київ, Інститут професійно-технічної освіти НАПН України, 2013. № 6. С. 26–33.
17. Ягупов В. Методологічні основи розуміння та обґрунтування понять «компетентність» і «компетенція». *Нові технології навчання*. Київ–Вінниця, 2011. Вип. № 69, ч. 1. С. 3.

18. Ягупов В. Педагогіка : навчальний посібник. Київ : Либідь, 2002. 560 с.
19. S. Sar Kesian. Changing dimensions of military professionalism. *Military Review*. 1979. № 3. 59 p.
20. Velde C. Crossing borders: an alternative conception of competence. *Annual SCUTREA conference*. New York: Queen's University Belfast. 1997. P. 27–35.
21. Vuono C. E. Professionalism and the Army of the 1990s. *Military Review*. 1990. № 4. 297 p.

REFERENCES

1. Honcharenko S. U. Profesiyna osvita: slovnyk [Vocational education: dictionary] : navch. posib. / uklad. S. U. Honcharenko ta in. ; za red. N. H. Nychkalo. Kyiv : Vyshcha shkola, 2000. 149 p. [in Ukrainian].
2. Yevsyukov O. F. Pedagogichni umovy formuvannya profesiynoyi kompetentnosti maybutnikh ofitseriv u navchal'nomu protsesi vyshchoho viys'kovoho navchal'noho zakladu [Pedagogical conditions of formation of professional competence of future officers in the educational process of a higher military educational institution] : dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.04 / Kharkivs'kyi nats. ped. un-t im. H. S. Skovorody. Kharkiv, 2006. 172 p. [in Ukrainian].
3. Zeer É. F. Klyuchevye kvalifikatsyy i kompetentsyy v lychnostno oryentirovannom professyonal'nom obrazovanii [Key Qualifications and Competencies in Personally Oriented Vocational Education]. *Obrazovaniye i nauka*. 2000. № 3 (5). pp. 16–17. [in Russian].
4. Kaplun S. O. Profesiyna kompetentnist' maybutn'oho ofitsera sluzhby tylu yak ob'ekt naukovoho analizu [Professional competence of the future officer of the rear services as an object of scientific analysis]. *Visnyk Zhytomyrs'koho derzhavnoho universytetu imeni Ivana Franka*. Zhytomyr, 2008. Vyp. 42. pp. 111–115. [in Ukrainian].
5. Maksymenko S. D. Viys'kova psykholohiya ta pedahohika : innovatsiynyy pidkhd [Military psychology and pedagogy: an innovative approach] : pidruch. u 2 ch. CH. 1 / za ah. red. S. D. Maksymenka. Kyiv NUOU, 2012. 472 p. [in Ukrainian].
6. Neyzhmak V. V. Formirovaniye professyonal'noy kompetentnosti vypusknika vyssheho voennogo uchebnoho zavedeniya (na prymere obshcheprofessyonal'nykh dystsyplin) [Formation of professional competence of a graduate of a higher military educational institution] : dyss. ... kand. ped. nauk : 13.00.08 / Ul'yanovsk : Yzd-vo UIHPU, 2004. 205 p. [in Russian].
7. Ovcharuk O. V. Rozvytok kompetentnisnoho pidkhodu : stratehichni oriyentiry mizhnarodnoyi spil'noty. Kompetentnisnyy pidkhd u suchasniy osviti : svitovyy dosvid ta ukrayins'ki perspektyvy : biblioteka osvith'oyi polityky [Development of a competence approach: strategic guidelines of the international community. Competence Approach in Contemporary Education: World Experience and Ukrainian Perspectives]. Kyiv : K.I.S., 2004. pp. 6–15. [in Ukrainian].
8. S. O. Sysoyeva Pedagogichni tekhnolohiyi u bezpererivniy profesiyniy osviti [Pedagogical Technologies in Continuing Professional Education] : monohrafiya / Kyiv : VIPOL, 2001. 502 p. [in Ukrainian].
9. Raven, Dzh. Pedagogicheskoe testirovaniye : problemy, zabluzhdeniya, perspektyvy [Pedagogical testing: problems, misconceptions, perspectives], per. s anhl. Moskva: Kohyto-Tsentr, 1999. 44 p. [in Russian].
10. Svystun V. I. Polikul'turna kompetentnist' viys'kovosluzhbovtstva yak sub'yekta diyal'nosti z pidtrymannya mizhnarodnoho myru i bezpeky. Problemy osvity [Multicultural competence of a military serviceman as a subject of activity for maintaining international peace and security. Problems of education]. 2019. Vyp. 92. pp. 154–158. [in Ukrainian].
11. Torichnyy O. V. Teoretyko-metodychni zasady formuvannya viys'kovo-spetsial'noyi kompetentnosti maybutnikh ofitseriv-trykordonnykiv u protsesi navchannya [Theoretical and methodological bases of formation of military-special competence of future officers-border guards in the course of training] : dys. ... d-ra. ped. nauk : Khmel'nyts'kyi 13.00.02, 2013. 605p. [in Ukrainian].
12. Yahupov V. V., Svystun V. I. Kompetentnisnyy pidkhd do pidhotovky fakhivtsiv u systemi vyshchoyi osvity [Competent approach to the training of specialists in the higher education system]. *Naukovi zapysky NaUKMA*. Tom 71. Pedagogichni, psykholohichni nauky ta sotsial'na robota : zb. nauk. prats' / hol. red. Hirnyk A. M. m. Kyiv, 2007. pp. 3–8. [in Ukrainian].
13. Yahupov V. V. Kompetentnisnyy pidkhd do profesiynoyi pidhotovky maybutnikh fakhivtsiv u systemi profesiyno-tekhnichnoyi osvity. Kreatyvna pedahohika [Competent approach to professional training of future specialists in the system of vocational education. Creative pedagogy]. 2011. Vyp. 4. pp. 28–34. [in Ukrainian].
14. Yahupov V. V. Kompetentnisnyy pidkhd u profesiyniy pidhotovtsi fakhivtsiv u systemi profesiyno-tekhnichnoyi osvity [Competent approach in professional training of specialists in the system of vocational education]: u 5 t. / Pedagogichna i psykholohichna nauky v Ukrayini : zb. nauk. pr. Kyiv : Pedagogichna dumka, 2012. T. 4 : Profesiyna osvita i osvita doroslykh. pp. 124–134. [in Ukrainian].
15. Yahupov V. V. Kompetentnostnyy podkhd k professyonal'nomu obrazovaniiyu. Otechestvennaya y zarubezhnaya pedahohika [Competency approach to vocational education. Domestic and foreign pedagogy]. №2(5) 2012. S. 48–54. URL : LIBRARY.RSU.EDU.RU>BLOG/WP-CONTENT...2013/09/IZ_RAO...(data zvernennya 09.01.2020). [in Russian].
16. Yahupov V. V. Stanovleniye ponyatiyno-termynolohicheskogo apparata kompetentnostnoho podkhoda k professyonal'nomu obrazovaniiyu [Formation of the conceptual and terminological apparatus of the competence approach to vocational education]. *Naukovyy visnyk Instytutu profesiyno-tekhnichnoyi osvity NAPN Ukrayiny*. Kyiv, Instytut profesiyno-tekhnichnoyi osvity NAPN Ukrayiny, 2013. № 6. pp. 26–33. [in Russian].
17. Yahupov V. V. Metodolohichni osnovy rozuminnya ta obgruntuvannya ponyat' "kompetentnist'" i "kompetentsiya" [Methodological bases of understanding and substantiation of concepts of "competence" and "competence"]. *Novi tekhnolohiyi navchannya*. Kyiv–Vinnytsya, 2011. Vyp. № 69, ch. 1. p. 3. [in Ukrainian].
18. Yahupov V. V. Pedahohika [Pedagogics] : navchal'nyy posibnyk. Kyiv : Lybid', 2002. 560 p. [in Ukrainian].
19. Sam S. Sar Kesian. Changin dimensions of military professionalism. *Military Review*. 1979. № 3. 59 p. [in English].
20. Velde C. Crossing borders: an alternative conception of competence. *Annual SCUTREA conference*. New York, Queen's University Belfast. 1997. P. 27–35. [in English].
21. Vuono C. E. Professionalism and the Army of the 1990s. *Military Review*. 1990. № 4. 297 p. [in English].